

Miskolctapolca elfeledett műemléke

Hová lett a bencés monostor?

Létezett valaha öt híres monostor a történeti Borsod vármegyében, melyek még a tatárjárás előtt épültek. Ezek: Százd, Kács, Tapolca, Boldva és Bélháromkút (Bélapátfalva). Két utóbbi temploma többé-kevésbé átalakított formában ma is áll, a hozzájuk tartozó monostor falait feltárták, konzerválták. Bár mindkettő félreeső helyen található, mégis népes turistasereget csábít különlegességével évről-évre.

A felsorolt, komoly történeti és kulturális értéket képviselő monostorok közül egyedül a miskolctapolcai található olyan településen, mely komoly turisztikai beruházásokat folytatott az elmúlt évtizedekben, az ismert műemlék fizikai valójában mégsem tekinthető meg. Ennek oka, – a számos találgatás és magabiztos állítások ellenére –, hogy pontosan a mai napig sem tudja senki, hol rejtőznek a monostor maradványai.

Ami bizonyos, hogy a monostor annak a bizonyos melegvizű teplice-forrásnak a közelében épült fel, melyről a völgyben megbúvó Tapolca a nevét kapta. A monostort a Miskolc nemzetség alapította, bizonyos, hogy 1219-ben már állt, és a bencés rend tagjai éltek benne. (Györffy Gy., 1966.) A középkorban végig egyházi uradalmi központ, még az XIX. századi térképeken is a munkácsi püspökség birtokaként tüntetik fel a mai park és a környező hegyoldalak által közbezárt több hektáros területet. (Ezen térképeket a Mivíz igazgatói folyosóján láttam kifüggesztve.)

Egyes elképzelések a bencések építkezési szokásait figyelembe véve valamelyik környező hegyre teszik a monostor valószínű helyét, ezt alátámasztja – vélük – a Szt. Benedek-hegy elnevezése is. Magam 25 éve élek a Benedek-hegy tövében, ismerem a területet behálózó hétvégi telkek tulajdonosainak jelentős részét, lehetetlennek tartom, hogy a folyamatos művelés, építkezések során ne bukkantak volna alapfalakra, régészeti leletekre, ha a monostor valóban itt állt volna egykor. Ennek a feltételezésnek ellentmond az egyházi uradalmi központot később jelző térképeken ábrázolt terület is, a Benedek-hegy nem tartozott az uradalomhoz.

Beszélgéseink során Kobold Tamás korábbi polgármester hangot adott azon véleményének, miszerint a forrással szemközt Gáma-hegy oldalában épülhetett fel a kolostor – azóta az ott haladó utcát át is keresztelték Bencések útjának –, ebben ő is a bencések építkezési szokásaira hivatkozott, akik – állítólag – csak hegytetőre építkeztek. Ezen a sűrűn beépített területen sincs információ leletekről, bár – hitelesnek aligha nevezhető – információk szerint a Bencések úti Pallas panzió építésénél bebetonoztak „valamit”.

Dr. Feld István régész, a Miskolci Egyetem Múzeológia Tanszékének vezetője szerint a hegyen való építkezés korántsem szabályszerű, különösen, hogy adott esetben urasági alapítású rendházzal van szó. A levéltár-igazgató Dobrossy István pedig geológusok véleményére hivatkozva megemlítette, hogy egy tapolcaihoz hasonló vízhozamú teplice-forrás környezetében néhány száz év alatt akár 10 méteres feltöltődéssel is lehet számolni, tehát kétségesse válik, hogy a mai park területén 800 évvel ezelőtt hol voltak dombok, kiemelkedések.

A kérdést eldönteni látszik az a pár adat, melyet levéltári kutatásaim során találtam.

1. „Vízvezetékcső fektetése során csontvázak kerültek elő, és falakat vágtak át [Miskolctapolcán]. A csontvázaknak a korai Árpád-korra jellemző S-végű halántékkarika volt a mellékletük. A falmaradványok valószínűleg az egykori tapolcai apátsággal voltak kapcsolatosak.” (HOM. Évk. II.)
2. „[Miskolctapolcán], az [egykori] Anna szálló előtt csatornázási munkák közben csontvázakat találtak. A csatorna metszetében 1,5-2 méter vastag kőfal maradványai is látszottak. A falból egy XV. századi cserép került ki. Valószínűleg ezen a területen állhatott az egykori tapolcai apátság valamelyik épülete, temetője.” (HOM. Évk. VIII.)

Ezen adatok alapján valószínűsíthető, hogy az egykor a Barlangfürdő előtt álló, régi Anna-szálló helyén, mintegy 1-1,5 méter mélységben (a szennyvíz és a vízvezeték fektetési mélységet figyelembe véve) találhatóak falmaradványok. Ezzel összhangban van régi tapolcaiakkal folytatott beszélgetéseim eredménye, akik – egymástól függetlenül! – állították, hogy a régi Anna-szállóval szomszédos területen, a Csónakázó-tó építésénél falmaradványok kerültek elő a föld alól, mintegy 1 méter mélységben. A hivatkozott falvastagság ismeretében valószínűleg tekintélyes épület maradványai. A 1,5-2 méter vastag falak nem lehettek sem kerítés, sem gazdasági épület részei, sőt, e falak túltesznek a boldvai és a belpápfalvi monostorok méretein is!

Események

Fenti kutatási eredményeimet 2001. augusztusában levélben elküldtem a Kulturális Örökség Igazgatósága miskolci kirendeltségének, hivatkozva a területen tervezett fürdőbővítési munkálatokra. Paszternák István osztályvezető szívélyes hangú válaszában tudatta velem, hogy felkereste a helyszínt, és a felszínen gyűjtött leletek alapján középkori települést lokalizált az általam említett helyen. Pontos adatok hiányában ugyanakkor nem jelenti ki, hogy az a bizonyos középkori település a monostor-e, vagy sem. A KÖI mindenestre – mint régészeti lelőhelyet – védettnek nyilvánítja a területet, és az építkezések megkezdése előtt régészeti kutatást ír elő. (Apropó, amikor az Anna-terasz felépült 2003. tavaszán, nem vettem észre semmiféle régészeti kutatást...)

Az eredményekről a KÖI-vel egyidőben szóban értesítettem Vojtilla Lászlót és Szűts Andort, a Barlangfürdőt tulajdonló Mivíz igazgatóságának két tagját is.

Ugyancsak szóbeli megbeszélést folytattam Pusztai Tamással, a HOM régészével, aki szintén bejárta a helyszínt, és a rendelkezésére álló – az enyémeknél nyilván bőségesebb – adatok alapján azonosította a monostor valószínűsíthető helyét, és fontolgatta, hogy későbbi időpontban próbaásatást kezdeményez a területen. Tudomásom szerint egyelőre nem történt semmi.

Kobold Tamás korábbi polgármestert is megkerestem személyes kihallgatás keretében a fenti adatokkal, ő ekkor a Gáma-hegyi elhelyezkedést valószínűsítette, és ezen elképzelése mellett ki is tartott.

Ennek ellenére

Miután a területről bebizonyosodott, hogy régészeti lelőhely, és jó eséllyel Miskolctapolca egy jelentős turisztikai látványosságát rejtí a mélyben, az ügyben nem történt semmi. Bár értesíttem a KÖI-t, a Hermann Ottó Múzeumot, a Mivíz illetékeseit és a korábbi polgármestert, senkinek nem volt fontos a terület kutatása.

A fürdő bővítése egyelőre elmaradt, az Anna-terasz mégis felépült a kérdéses területen. A fürdőbővítés tervei is elkészültek, annak ellenére, hogy az egész építkezést lehetetlenné teszi, ha valóban az van a föld alatt, amit sejteni lehet.

Egyszóval milliós nagyságrendű beruházások történtek, anélkül, hogy néhány tízezer forintból egy próbaárkot ástak volna a kérdéses területen – logikusan a szennyvízcsatorna mentén –, mely egyértelműen bebizonyítja a feltételezés helyességét vagy helytelenségét.

Meggyőződésem, hogy a városnak nem érdeke, hogy a milliárdos értékű fürdőfejlesztést kockáztassa egy filléres kutatás hiányában. Különösen akkor, ha egy feltárt és konzervált, bemutatható állapotban lévő kora középkori monostor nagyban hozzájárulna a világhírű fürdő és a kellemes üdülőhely Miskolctapolca látványosságaihoz.

Miskolc, 2003. július 23.

[Jurecz László Miklós]

újságíró, a Sub Rosa Műemlékvédelmi egyesület alapítója

A boldvai templom, előtérben a monostor konzervált falai

A boldvai templom, előtérben a monostor konzervált falai